# O'QUVCHI-YOSHLAR MANAVIY-AXLOQIY DUNYO QARASHNI RIVOSHLANTIRISHNING XORIJIY MANBALARDA YORITILISHI

**Isaqov Olimxon Odiljanovich**

Namangan shaxar “Hidoya” o‘rta maxsus islom bilim yurti o‘qituvchisi

**Annotatsiya:** Ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi inson borlig‘ining chuqur va asosiy jihati hisoblanadi. Shaxslar va jamiyatlar hayotning murakkabliklari bo'ylab sayr qilar ekan, ular ko'pincha turli madaniy va falsafiy an'analardan yo'l-yo'riq va tushuncha izlaydilar. Ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishini ko‘rib chiqayotganda, insonning bevosita madaniy kontekstidan tashqariga qarash va chet el manbalari tomonidan taqdim etilgan donolik va idrok boyligini qamrab olish zarur. Ushbu maqolada o'quvchi-yoshlar manaviy-axloqiy dunyo qarashni rivoshlantirishning xorijiy manbalarda yoritilishini ko’rib chiqamiz.

**Kalit so’zlar:** Ma’naviy-axloqiy dunyo qarash, tarbiya, ta’im, madaniyat, xorijiy manbalar.

Ma'naviy-axloqiy dunyoqarashni rivojlantirish madaniyatlar va sivilizatsiyalar uchun katta ahamiyatga ega bo'lgan mavzudir. Har bir jamiyatning o‘ziga xos qadriyatlari va e’tiqodlari bo‘lsada, xorijiy manbalarni o‘rganish ma’naviyat va axloqning turlicha qarashlari haqida qimmatli fikrlarni beradi. Chet el manbalarida ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishini tushunish global muloqot va o‘zaro tushunishga hissa qo‘shadigan boy hikmatli gobelenni taqdim etadi. Tarixan xorijiy madaniyatlar an’analar, ijtimoiy qadriyatlar va diniy e’tiqodlarning murakkab o‘zaro ta’siri asosida o‘zlarining ma’naviy-axloqiy dunyoqarashlarini shakllantirgan. Mesopotamiya, Misr va Hindiston kabi qadimgi tsivilizatsiyalar zamonaviy tafakkurga ta'sir qilishda davom etadigan murakkab kosmologiya va axloqiy qoidalarni ishlab chiqdi. Ushbu dastlabki asoslar bugungi kunda ko'plab xorijiy manbalarda topilgan ma'naviy va axloqiy asoslar uchun zamin yaratdi.

Xorijiy madaniyatlarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashni shakllantirishda falsafiy va diniy qarashlar markaziy o‘rin tutadi. Sharq falsafalarida, masalan, buddizm va daosizmda ichki tinchlik, o'zaro bog'liqlik va tabiat bilan uyg'unlikka urg'u berish alohida axloqiy asosni bildiradi. Aksincha, G'arb falsafalari, jumladan stoitsizm va ekzistensializm shaxsiy mas'uliyat, fazilat etikasi va ma'noga intilishni ta'kidlaydi. Ushbu xorijiy falsafiy va diniy nuqtai nazarlarni o'rganish odamlar atrofidagi dunyoni idrok etishi va tushunishi mumkin bo'lgan turli xil linzalarni taklif qiladi. Qolaversa, xorijiy jamiyatlardagi ijtimoiy-madaniy ta’sirlar ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishiga sezilarli hissa qo‘shadi. Ijtimoiy me'yorlar, an'anaviy amaliyotlar va jamoaviy qadriyatlarning nozik o'zaro ta'siri ushbu madaniyatlarning axloqiy kompasini shakllantiradi. Misol uchun, Afrika falsafasidagi "Ubuntu" tushunchasi jamoaviy farovonlikni birinchi o'ringa qo'yadigan axloqiy dunyoqarashni aks ettiruvchi jamoaviy uyg'unlik va o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi. Xuddi shunday, Sharqiy Osiyo madaniyatlaridagi konfutsiyning odob-axloq va farzandlik taqvosi g'oyalari ijtimoiy totuvlik va oilaviy majburiyatlarning muhimligini ta'kidlab, axloqiy rivojlanish haqida noyob tushunchalarni taqdim etadi.

Hozirgi sharoitda xorijiy manbalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi globallashuv va madaniy almashinuv kuchlari sharoitida rivojlanishda davom etmoqda. Zamonaviy dunyoning o'zaro bog'liqligi turli xil an'analardan ma'naviy va axloqiy g'oyalarning uyg'unligini keltirib chiqardi, gibrid dunyoqarash va axloqiy qarashlarni keltirib chiqardi. Bundan tashqari, turli madaniyatlar o'rtasidagi muloqot xorijiy ma'naviy-axloqiy an'analarni yanada chuqurroq anglash va qadrlash, madaniyatlararo hurmat va tushunishni

rivojlantirishga yordam berdi. Chet ellik ma’naviy-axloqiy qarashlarning shaxsiy dunyoqarashga integratsiyalashuvi ham qiyinchiliklar, ham imkoniyatlar tug‘diradi. Bir tomondan, chet el manbalaridan olingan turli xil axloqiy tamoyillar va ma'naviy e'tiqodlarni o'z madaniy kelib chiqishi bilan uyg'unlashtirish kognitiv dissonans va axloqiy dilemmalarga olib kelishi mumkin. Boshqa tomondan, ma'naviy va axloqiy dunyoqarashning ko'pligini o'zlashtirish shaxsiy o'sishni boyitadi, empatiyani kengaytiradi va axloqiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. Turli madaniyat va sivilizatsiyalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi tarixiy, falsafiy va diniy rivoyatlar bilan chuqur bog‘langan. Xorijiy manbalar ma’naviyat va axloqqa oid xilma-xil qarashlarning boy gobelenini taqdim etib, inson tajribasini kengroq tushunishga yordam beradigan qimmatli fikrlarni taqdim etadi. Xorijiy manbalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashlar rivojlanishining asosiy jihatlaridan biri tarixiy an’analarning ta’siridir. Mesopotamiya, Misr va Hindistondagi kabi qadimiy tsivilizatsiyalar murakkab kosmologiyalar va axloqiy kodekslarga asos solgan, bu jamiyatlarning zamonaviy dunyoqarashini shakllantirishda davom etmoqda. Chet ellarda ma’naviyat va axloqning tarixiy evolyutsiyasini o‘rganish orqali biz qadimiy donishmandlikning jamiyat qadriyatlari va axloqiy tamoyillariga bardavom ta’sirini chuqurroq anglaymiz. Chet el madaniyatlarida ma’naviy-axloqiy dunyoqarashni shakllantirishda falsafiy va diniy qarashlar ham hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Buddizm va daosizm kabi Sharq falsafasi ta’limotlarida o‘zaro bog‘liqlik, rahm-shafqat, ichki tinchlikka intilish tushunchalariga urg‘u berilgan. Ushbu tamoyillar uyg'unlik va shaxsiy o'zgarishlarni birinchi o'ringa qo'yadigan axloqiy asosga hissa qo'shadi. Boshqa tomondan, G'arb falsafalari, shu jumladan stoitsizm va ekzistensializm, shaxsiy javobgarlik, fazilat etikasi va ekzistensial muammolar oldida ma'no izlash mavzulariga e'tibor qaratadi. Ushbu xilma-xil falsafiy va diniy an'analar bilan shug'ullanish orqali odamlar axloqiy mulohazalar va axloqiy qarorlar qabul qilish haqidagi tushunchalarini kengaytirishlari mumkin.

Xulosa qilib aytish mumkinki, xorijiy manbalarda ma’naviy-axloqiy dunyoqarashning rivojlanishi madaniy, falsafiy va axloqiy rang-baranglikning boy gobelenini o‘zida mujassam etgan. Chet ellik ma'naviy-axloqiy istiqbollarni o'rganish ma'no, ezgulik va o'zaro bog'liqlik uchun universal izlanishlar haqida qimmatli fikrlarni beradi. Chet el manbalari bilan muloqot qilish orqali shaxslar insoniyat tajribasining murakkabliklarini chuqurroq tushunishlari va madaniyatlararo muloqot va o'zaro hurmatni rivojlantirishlari mumkin. O‘zaro bog‘langan bugungi dunyoda yot ma’naviy-axloqiy dunyoqarashlarni o‘rganish global fuqarolikni rivojlantirish hamda inklyuziv va mehr-oqibatli jamiyatni tarbiyalash uchun zarurdir. Biz ma'no va axloqiy yo'l-yo'riq izlashda davom etar ekanmiz, chet el manbalarining donoligini qabul qilish bizning shaxsiy va jamoaviy yo'llarimizni yanada ko'proq ma'naviy va axloqiy to'liqlik sari yoritadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Donayeva, N. N., & Normurodova, F. A. (2021). O’QUVCHILARDA MANAVIY-AXLOQIY SIFATLARNI SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY AXBOROT VOSITALARIDAN FOYDALANISH. Academic research in educational sciences, 2(NUU Conference 1), 214-216.
2. Murodovna, A. M. (2023). UMUMTA'LIM MAKTAB O'QUVCHILARIDA MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI. Journal of new century innovations, 34(1), 4-7.
3. Abdushoripovna, R. X. (2022, March). OQUVCHILAR TAFAKKURIDA MUSIQA ORQALI MANAVIY AXLOQIY TARBIYANING AHAMIYATI. In Archive of Conferences (pp. 5-7).